

Forfatter: Larsen, Karl

Titel: Levende Musik, mekanisk Musik. Kroniker med Diskussionsindlæg

Citation: "Levende Musik, mekanisk Musik. Kroniker med Diskussionsindlæg", i *Levende Musik, mekanisk Musik. Kroniker med Diskussionsindlæg*, 1931, s. 1. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-larsenk_16-root.pdf (tilgået 25. september 2021)

Anvendt udgave: Levende Musik, mekanisk Musik. Kroniker med Diskussionsindlæg

LEVENDE MUSIK * MEKANISK MUSIK

2

3

KARL LARSEN

JØRGEN BENTZON

FINN HOFFDING

CARL NIELSEN

LEVENDE MUSIK MEKANISK MUSIK

**LEVIN & MUNKSGAARDS FORLAG
KØBENHAVN MCMXXXI**

4

INDHOLDSFORTEGNELSE

- Carl Nielsen: Forord..... Side 5
- Karl Larsen: Monumentet for Johan Svendsen..... „ 9
- Karl Larsen: Menneskemusik og Mekanisk Musik..... „ 17
- Jørgen Bentzon: Den musikalske Krise I..... „ 26
- Finn Høffding: Den musikalske Krise II..... „ 33
- Karl Larsen: Fra Ord til Handling..... „ 40
- Jørgen Bentzon: Fn supplerende Bemærkning..... „ 48
- Karl Larsen: Et sidste Ord om levende og mekanisk Musik „ 50

5

FORORD

Som bekendt herskede der, under Proletarregimentet i Finland i 1918 stor Sult og Nød i de tusind Søers Land, og som man erindrer, blev der fra de skandinaviske Lande sendt Hjælp derop i Form af Levnedsmidler; fra Danmark især Smør, men ogsaa et stort Parti Ost, som gav Anledning til en tragikomisk Misforstaaelse. Da man nemlig i Finland aabnede Kasserne og saa, at Osten var baade blød og smuldrende og ovenikjøbet havde grønne og blaalige Aarer og Pletter, erklærede Førerne, som rimeligvis var indstillet paa almindelige Mejeriskorper og aldrig havde smagt Roquefort, at Osten var pilraadden og uspiselig og dekreterede saa, at den skulde uddeles blandt Overklassen @9@/9: de Intelligente, den var god nok til det Pak.

Mon der skulde ligge sjælelige Værdier i den Art Tildragelser, hvor vi føler Trang til Latter og Graad paa samme Tid? Hvem ved? Og er det maaske en Lov, at vi skal helt tilbunds i de sørgeligste Tilstande for at øjne en Lysstribe og fatte et Haab om bedre Udsigter for det, vi stræber imod? Jeg ved det ikke, men et er sikkert: aldrig før har Musikens Kunst været saa ilde stedt som i dette Øjeblik. Fra at være en aandelig Værdi, som vi alle samledes om, er den blevet en Skøge, som 6 tilbyder sig fra aabne Døre og Vinduer, fra Kælderhalse og stinkende Jazz-Buler. End ikke langt ude paa Havet kan vi blive fri for de tarveligste og mest nærgaaende Døgnmelodier.

Musikens Kunst er et mærkeligt Væsen. — Ingen af de andre — saakaldte skønne — Kunster er istand til

øjeblikkeligt at udtrykke saa banale og lave Følelser som Musiken, men paa den anden Side heller ikke istand til at fremkalde saa ophøjede og løftende Forestillinger. Imellem disse to Yderpunkter @9@/9: *det høje* og *det lave*, ligger en hel Verden af de forunderligste Værdier; det er derfor sørgeligt at langt den største Del af Befolkningen ikke er istand til at modtage det bedste, men foretrækker det allertarveligste af endnu langt ringere Værdi end Mejeriosten fra Hændelsen i Finland. Hvis det kunde tænkes, at et af de værste Musikstykker eller Melodier kunde oversættes (transponeres) i Ord, vilde de blive forbudt af Sædelighedspolitiet som stridende imod den offentlige Velanstændighed. De fleste Mennesker aner overhovedet ikke, at der findes nogen Værdiforskel indenfor Musiken, og giver de endelig deres Forkærlighed for bestemte Melodier tilkende, (tænk paa Radiolytternes ældre Dansemelodier) er det selvfølgelig ikke af musikalske Grunde, men fordi de — dette gælder især Landbefolkningen — mindes den Tid, hvor de ved Skovballerne sad med Rasmine paa Skødet eller sværmede rundt under Maanen, som, efter Sigende, skal have en vis Magt til at romantisere selv det dørsteke Drog.

✂ Det er ikke at undres over at Radiofoniens Ledelse var skuffet over den sidst foretagne store Lytterafstemning, og vi vil haabe, at Programchefen og Raadet ikke 7 giver tabt og slipper det opdragende Moment, som den mekaniske Musik *kan* indeholde. Ikke for min Skyld, ikke for din Skyld, men for de uendelig skønne Værdiers Skyld, som ligger gemt til os fra Fortiden og som maaske endnu kan give Næring og Impulser til nye Kunstfrembringelser i vor egen Tid.

✂ Indholdet af nærværende Skrift gaar ud paa at klargøre Forskellen mellem levende Musik og mekanisk Musik og disses højst forskelligartede Tilegnelsesmaader, og det træder i Skranken for den *levende Musik*. At vi Musikere og Komponister kæmper for den, er saa banalt ligetil, at det ikke er Omtale værd. Derimod er det højst glædeligt, at *Karl Larsen* med sin ypperlige Pen har kastet sig forrest i Kampen. At en saadan Personlighed, der tillige staar udenfor den faglige Kres, med dyb Forstaaelse og Kærlighed taler Musikens Sag, er af langt større Betydning end selv de bedste Indlæg fra dem, der fagmæssigt har Part i Sagen. — Meningerne om Fremgangsmaaden for atter at komme opad kan være forskellige; ét kan vi sikkert blive enige om: det er mindre vor Opgave at bekæmpe det ringere end at fremme det bedste.

✂ I April 1931.

Carl Nielsen.

8

9

✂

MONUMENTET FOR JOHAN SVENDSEN.

KARL LARSEN

✂ En af det kongelige Biblioteks Embedsmænd har fortalt mig, at det en skønne Dag, for en halv Snes Aar siden, i Anledning af et Boglaan deroppe blev konstateret, at en Student ved Københavns Universitet ikke anede, at Johanne Luise Heiberg havde eksisteret. Hvis denne unge Mand, der nu formentlig uantastet er blevet Overretssagfører eller Præst eller Læge, i disse Dage skulde høre *Johan Svendsen* nævnet, vil Ordene sikkert kun være tom Lyd for ham — som for største Parten af de Befolkningsdele, der endnu har Raad til at gaa i Teatret eller skille vore Forlagsforretninger og Kunsthandlere af med deres Varer.

✂ Og saa var dog Joh. Svendsen ikke blot en fremragende norsk Komponist fra Slutningen af sidste Aarhundrede, men ogsaa vor danske Operas betydeligste Kapelmester, der virkede i Aarene 1883 til 1908, og blev dansk Musiklivs uvurderlige Incitament en væsentlig Del af denne Tid igennem.

✂ Det har formentlig været Betty Hennings' Mand, *Henrik Hennings*, der med sin vaagne og aktive Musiksans »opfandt« Johan Svendsen for Danmark og det kgl. 10 Kapel. I hvert Fald var det ham, der sent paa Efteraaret 1882 arrangerede de to uforglemmelige Koncerter, hvormed den norske Komponist og Dirigent først blev anskueliggjort, om man saa tør sige, for dansk Musikpublikum.

✂ *Balduin Dahl* havde nok i Tivolis Koncertsal givet enkelte Ting af ham, og *Gade* i Musikforeningen opført den symfoniske Indledning til »Sigurd Slembe«, men den store Instrumentalist stod alle Danske uendeligt fjernere end hans Jævnaldrende, *Grieg*, af hvem man ikke blot havde hørt Kor- og Orkesterværker, men hvis Sange blev hyppigt sunget, og som navnlig var os en moderne, norsk Chopin, der med sine Klaverstykker gik ud og ind af vore Hjem, hvor man jo endnu havde Klaverer og kunde spille paa dem.

✂ Og naar Komponisten Joh. Svendsen stod os væsentlig fjernt, kendte vi aldeles intet til Orkesterlederen. *Ham* var det, vi paa de Hennings'ske Koncerter først og fremmest jublende faldt til Fode under hans

Fremførelse af den hele blændende Række egne Kompositioner: Symfonierne, den norske Rapsodi, de islandske Folkesange, den »mauriske« Zorahayda o. s. fr. Her var ny Rytme, nye dynamiske og klanglige Virkninger, ud over det Gade'ske Orkestrets stort dragne Linjer og bløde Vellyd. Vi klappede fanatisk.

✂ Og se — ad den brede Midtergang i Casinos store Sal kom Gade rask gaaende op til Orkestret og rakte Haanden med en for ham ejendommelig, fyrstelig jovial, Bevægelse op til Dirigenten. Joh. Svendsen var knæsat — skrevet i Guders Tal, som der staar hos Oehlenschläger. —

✂ Noget af en ung Gud var der ogsaa over Joh. 11 Svendsen dengang. I sit Ydre havde han intet af en romantisk Apollo med bølgende Haar som Gade, Grieg, *Anton Svendsen*. Snarere var det en straalende *Mars*, man havde for sig: en kraftig, velvoksen, mørk, køn Mand, frisk og sund, med noget naturligt herskende over sig, som var forbundet med en lige saa naturlig Venlighed og Elskværdighed. Ved sin Dirigentpult var han roligt magtbevidst uden mindste Smule nervøs Bevægelighed. Hans mangeaarige Koncertmester, Anton Svendsen, sagde engang: »Naar han slaar an, gaar der ligesom et nervøst Stød igennem os allesammen, og saa er vi i hans Haand, følger hans Intentioner.« Man mindes nogle Ord af Joh. Svendsen selv om *Rich. Wagner*, under hvem han havde spillet Violin i Bayreuther-Kapellet: »Han dirigerede med ganske smaa, faste Bevægelser, men engang imellem sendte han os et Ørneblik.«

✂ I sin nyligt udgivne, interessante »Nogle Træk af mit Liv og af dansk Teaters Historie« taler *Einar Christiansen*, en musikalsk udmærket opdraget Mand fra Perioden, om »den ærbødige Beundring«, han som kunstnerisk Chef for Det kgl. Teater viste Joh. Svendsen, og bemærker, overmaade betegnende, at Kapelmesteren var »blandt alle ved Teatret den eneste, over for hvem jeg følte mig trykket af min overordnede Stilling«. Joh. Svendsens tidligere Direktør tilføjer: »Han var aldrig stædig, aldrig selvisk, aldrig smaalig.« — Det var just det Indtryk, enhver, der mere eller mindre lærte Joh. Svendsen personligt at kende, fik af ham baade som Menneske og Kunstner.

✂ Da han i tre og firs overtog Embedet som Kapelmester ved vor Nationalopera, laa bag ham, foruden en ualmindeligt levende og lovende Virksomhed som 12 Komponist: Leipzig, hvor han var uddannet, havde været Koncertmester og fejret lysende Sejre som Dirigent af egne Kompositioner i »Gewandhaus«; Paris, der havde kendt ham som en højt skattet Violinist og bragt en Række af hans Arbejder til Udførelse; Bayreuth, som han oplevede umiddelbart under Rich. Wagners Øjne; til sidst Christiania med grundlæggende Arbejde for »Musikforeningen«, i Forbindelse med Grieg.

✂ Om jeg mindes ret, var en af hans første Forestillinger »Lohengrin«, og i hvert Fald en af hans første Nyheder »Valkyrien«. Teatrets øverste Chef, den gamle Officer og Kammerherre Fallesen, var stærkt romansk, særlig fransk, og udpræget antitysk indstillet. Han fandt de Wagner'ske »Operaer« over en Bank kedsommelige, »der var jo ikke engang en ordentlig Ballet i dem!« Men Hofmanden maatte føle sig trøstet ved, at Joh. Svendsen, der med al sin norske Ejendommelighed og dybe Følelse for tysk Musik var en kosmopolitisk tilslebet Aand, i sin Operaledelse ogsaa hentede Stof fra Musikens andre Verdshjørner. To af hans Forestillinger, der staar uvisneligt i Erindringen, blev Fremførelsen af »Aida« og af »Carmen«. For nylig havde man paa vor Opera rig Lejlighed til i Tankerne at dvæle med sørgmodig Taknemmelighed ved den sidste! Hvor var hans rytmiske Aandedrag ikke sundt, hans dynamiske Virkninger frie for alt Rekordjageri! Lige langt stod han fra metronomisk Tørhed og impulsiv Tempoeksplosion. Og som han kunde faa sit Orkester til at *klinge!* Maaske allerrigest følte hans runde, fulde, musikalske Overlegenhed med al sin Friskhed, sin Glæde og sit Lune i de første Serier af hans »Filharmoniske Koncerter« med det kongelige Kapel

13

✂

14

✂ Som bekendt tørrede Joh. Svendsens Kompositionsevne hurtigt ind, efter at han var kommet til Danmark. »Den blev kvalt«, sagde han i en mismodig Stund til en yngre dansk Komponist, »af den alt for megen Beskæftigelse med de andres Musik.« Det være nu, hvad det være vil. Nægtes kan det ikke, at ogsaa paa anden Maade blev København ham et Capua; den unge Energi svækkedes; i sine senere Aar var han en ældet og træt Mand. »En Ting tror jeg dog«, sagde han dengang, »at jeg har faaet udrettet. Jeg tror, jeg har lært danske Musikere og dansk Musikpublikum mere *Rytmesans*. Gade med al sin musikalske Fremragenhed var lidt for meget Sjølunds fagre Sletter. Jeg kom fra et Fjeldland. Og saa havde jeg været ofte og længe ude.« Gennem hans tidligere Livs regelmæssige, disciplinerede, musikalske Arbejde (og Svendsen var en Disciplinens Mand) gik der pludselig lange Træk til fremmede Lande, fremmed Musik, ny Inspiration. Men med Embedsmandsgerningen og Bourgeoisstilværelsen i København fra hans 43. Aar at regne blev Svingfjerene stækket

✂ Det er gaaet med Arven efter Joh. Svendsen som med saa megen Arv her i Verden. Man kan ikke paastaa, der efter hans Bortgang er aagret med den; snarere er der gaaet Svind i den; men *hele* Hovedstolen er dog

vel ikke gaaet tabt!

✂ For et Par Uger siden talte *Carl Nielsen* højst alvorlige Ord om den frygtelige Dekadence i vort Musikliv. »Vi har snart intet Musikliv mere i Danmark,« sagde han. »Musikkonservatoriet,« tilføjede dettes nye Direktør, »er Musikens sidste Skanse her i Landet.«

✂ Hvor vigtigt, at under den herskende Underlødighedens Vælde unge Musikdyrkere netop faar den 15 omhyggeligste og fineste Uddannelse! Men hvor vanskeligt vil det ikke blive i Længden at prisgive Skare paa Skare af Musikere og Musiklærere, mandlige og kvindelige, til en. Dag for Dag sikrere, automatisk indtrædende Arbejdsløshed! Der maa, for at opnaa bedre Tilstande, andet og meget mere til, end at Musikerne uddannes tilforladeligt og aandfuldt.

✂ Henimod Halvdelen af vore Musikforeninger hele Landet over har maattet lukke; gode Koncerter, der ikke bæres af sensationel Reklame, afholdes for tomme Bænke, medens Publikum stormer Teatret for at se meningsforstyrrende Udstyr til en Opera; Symfonikoncerterne i vort eneste Sommeretablisement for Musik staar foran deres Opgivelse; Dyrkelsen af opdragende Klavermusik og Kammermusik inden fire Vægge hører mere og mere op som Følge af, at Musikundervisning i Hjemmene svinder og svinder, og det ikke blot inden for den forarmede, dannede Middelstand. Medens vor Ungdom Aften efter Aften i de mest forgyldte som i de skumleste Lokaler gnubber sig op ad hinanden til moderne Dansemusik, og Radioen fortsætter sit systematiske Ødelæggelsesværk af al naturlig Klangsans og enhver forstandig musikalsk Opdragelse — under Skin af at yde musikalsk Oplysning for Folket! Hvor betegnende, at en af den halve Million »Lyttere« i et udbredt københavnsk Blad for nylig skrev: »Kan man ikke faa slaaet den idiotiske Idé ud af Programchefens Hoved, at Dansemusik kun kan nydes efter Kl. 11 eller 12. Vi Unge, der gerne vil tidligt i Seng og ikke har Raad til at besøge Restaurationerne, er altid henvist til Kammermusik, vor Tids danske Sange eller endnu værre.«

✂ Og dobbelt betegnende, at et saadant Indlæg ikke blot naar andetsteds hen end i Papirkurven, men tværtimod var offentliggjort i vedkommende Blads mest læste Spalte og tilmed illustreret!

✂ — Nu paa Lørdag, den 24., giver det kongelige Kapel en Mindefest for sin gamle Chef, Johan Svendsen, med Opførelse af hans egne Toneværker. Udbyttet af Festen skal tilgaa en norsk Komité, der vil rejse et Mindesmærke over Mesteren.

✂ Mindesmærker er gode, naar de ikke er daarlige, hvad de desværre som Regel er. Den bedste Maade at mindes en betydelig Mand paa, er at bevare saa meget som muligt af hans Aand og handle i den. Derfor vilde jeg inderligt haabe, ikke blot, at Svendsen-Koncerten paa Det kongelige Teater maa vinde det endnu resterende musikalske Publikums fulde Understøttelse — det manglede bare andet! Men navnlig, at denne Mindefest kunde blive Udgangspunkt for et Initiativ, der skulde gaa ud paa at samle danske Musikere, Musikpædagoger og Musikvenner af alle Samfundsklasser omkring — organiserede — Bestræbelser til Musikens Frelse her i Landet.

✂ En rationelt gennemført og med haardnakket Energi opretholdt Organisation, der omfatter Skole, Hjem, Sangforening, Koncertsal, Friluftstribune, Teater, ja, endog — om tænkeligt — Radiofoniens Atelier, vil være uomgængeligt fornøden, hvis vi ikke, i Løbet af en Tid, hvis Korthed turde forbavse, vil blive til et musikalsk fuldkomment Parialand.

17

✂

MENNESKEMUSIK OG MEKANISK MUSIK.

KARL LARSEN

✂ I Dag gives den sidste af de Palæ-Koncerter i København, som har været en fast Institution nu i over en Menneskealder.

✂ Man har sagt, at det var Sport og Friluftsliv, der undlivede dem, ogsaa at visse personlige Forhold i saa Henseende spillede en Rolle; sikkert nok er dog Naadestødet bleven ført af den klangændrede, mekaniserede Musik, der er bleven sluppet løs paa selve Kulturens Arne, Hjemmene, og som allerede har lukket den ene levende Musikforening efter den anden Landet over, vanskeliggjort Solistkoncerter af de mest fremragende Kræfter og — sidst og mest — nedbrudt den Musikundervisning og musikalske Udøvelse i Skolen og særlig i Familien, der er Grundlaget for alt Musikliv i et Samfund. Dersom Forgiftningen af disse Musikforstaaelsens Kilder uhindret fortsættes, vil vi blive givet den mekaniske Musik fuldkomment i Vold, oven i Købet med Fare for, at denne efterhaanden bliver indspillet af stedse ringere Kræfter — reklamerende Undtagelsestilfælde fraregnet — fordi en Sænken af Musikerstandens almindelige økonomiske Standard vil medføre Mangel paa tilstrækkelig kvalificeret Tilgang til Faget.

⌘ Paa en egen dulgt Maade er Kampen mellem Menneskemusik og mekanisk Musik foregaaet her i Danmark, besynderligt *neden under* den offentlige Bevidsthed, indtil Radiogudens Statue nu med fuld Ret staar opstillet i vor nationale, litterære og musikalske Skueplads' nye Bygning. Mekanikken synes hos os at have sejret i en Art snigende Materialslog mod levende Kød og Blod og musikalsk Sans, uden at der udsendtes Bulletiner eller offentliggjordes Tabslisters fra dens Krigsførelse. Musikere og Musiklærere forarmedes, Nodelitteraturen udtyndedes, Musikkulturen forringedes med hver Dag, der gik, men Publikum fik kun Indtryk af Radioens talmæssige og forretningsmæssige Vælde, hvad der selvfølgelig i Tidens Aand opfattedes som et Bevis for, at den hele Bevægelse var ikke blot levedygtig, men ogsaa betød ægte Fremskridt.

⌘ Andetsteds i Verden er det mekaniskes Udryddelseskamp mod levende Musik og frugtbar musikalsk Opdragelse ikke bleven taget saa flegmatisk som herhjemme. I det fra Naturens Haand højt musikalske *Tyskland*, som, dengang Radioguden brød ind over Landene, havde Aarhundreders musikalske Tradition bag sig, strides der til Trods for økonomisk fortvivlede Forhold heroisk for Bevarelsen, ja Udviklingen, af levende Instrumentalmusik og Sangkunst i Teater, Koncertsal, under aaben Himmel, til højere, lavere, slet ingen Priser, og Skole og Hjem søges — det vigtigste af alt! — generobret fra Grammofonens, Krystalapparatets og Højtalerens dovne Overfladiskhed til tidligere Dages flittige, *personlige* Beskæftigelse med Instrumenter og Musiklitteratur i Node og Skrift. — *Fransk* Musiklitteratur har med Bekymring drøftet Nutidens musikalske Udvikling. En 19 Mand som Forfatteren af den kendte, priskronede Berlioz-Biografi, Medlem af Institutet *Adolphe Boschot*, taler i sin sidste Bog »La Musique et la Vie« (1931) udførligt om Øjeblikkets ængstende Trusler mod levende Musik. »Indtil de senere Aar«, siger han bl. a., »havde Musiken et mindre talrigt, men mere opmærksomt og orienteret Publikum. Publikum var ikke en Masse uden Form, en Hjord uden Tal, ikke til at gribe, blottet for alt Ansvar, usammenhængende, kun paavirkelig af resolut Forretningsreklames sværeste Skyts Film og Talemaskiner vil blive mere og mere fuldkomne, Radioen driver det til at overføre ikke blot Lyde, men ogsaa Billeder — hvad bliver der blot af vor Smule Forstand og hele aandelige Holdning? Det er allerede et overraskende Symptom, at ved vore store Koncerter er Flertallet af Tilhørerne over 35 eller 40 Aar; hvad de unge Mennesker angaar, er det meget sjældent, de interesserer sig for en Symfoni af Beethoven, de fleste af dem gaar og fløjter paa en Foxtrot Jeg kender ikke mere unge Mennesker, der slaar sig sammen om at spille Trio eller Kvartet som i mine unge Dage. Man lærer meget mindre Klaver, men man køber Grammofonplader eller et Radioapparat og har hverken Tid eller Lyst til at gøre nogen personlig Indsats af ideel Art..« o. s. fr.

⌘ Endogsaa et langt fra særlig musikalsk indstillet Land som *Nordamerika* drøfter under alle Omstændigheder Problemerne i den musikalske Kulturkamp mod Radioen indgaaende, ikke mindst hvad dens sociale Side angaar.

⌘ Et blandt mange Vidnesbyrd herom er en Artikel af den amerikanske Komponist og Musikforfatter *D. G. Mason*, som det nye Tidsskrift »Forum« (C. A. Reitzels 20 Forlag) har indlagt sig Fortjeneste ved at gengive i sit Februar-Hæfte.

⌘ Den amerikanske Forfatter har noget i sig af den kendte Type derovrefra, der hviler i en — bevidst eller ubevidst — forretningsmæssigt betonet, »smilende« Optimisme. Han hører til »de *forhaabningsfuldere* Betragtere«, der »øjne et nyt og videre Liv for Musiken«, som vil opstaa efter en Periode, hvor »*Tingene maa drages i Lave*« (en unægtelig noget dunkelt udflydende Tanke). Men Skjul lægger han ikke paa, at der paa den modsatte Side staar mange Musikere, Musikstuderende og Musikvenner, som mener, at »Musiken allerede er død, myrdet af Maskinen«, og i hvert Fald indrømmer han, at Radioens Udvikling ikke blot »har ført Musikerstanden ud i en saadan Krise, som den aldrig nogen Sinde har været i før«, men ogsaa »paa Musikens Omraade og hvad dermed staar i Forbindelse« har bevirket »et Omslag uden Sidestykke«, en »dybtgaaende Omvæltning«. »I 1929«, hedder det, »blev der f. Eks. i De forenede Stater, hvor der normalt har været købt 400,000 Pianoer om Aaret, kun købt 90,000 (hvad der giver nogle faa Millioner Dollars), medens i det samme Aar 38 Millioner Dollars anvendtes paa Grammofoner og 890 Millioner paa Radioapparater. De sidste to Aar har efter Beregning gjort mellem 25,000 og 50,000 Orkestermusikere arbejdsløse. Musikerfagforeningen fandt det formaalstjenligt at avertere i Magasiner og Dagblade og advare Publikum mod »Robot, det mekaniske Menneske, som Underholder«. Den klager over, at »der berøves de Unge Anledningen til at udvikle deres Talent og gøre Musiken til deres Livsopgave«, idet Radioens »Studier« i stor Udstrækning kan nøjes med ret ringe Arbejdskraft. 21 »Radioens Tilløkkelse,« hedder det videre, »og den almindelige Mekanisering i vor Tid bidrager til at tynde ud i Operaens Publikum«, som, i Stedet for at gaa i Teatret, hjemme nøjes med mekaniske Udsendelser af dramatisk Tonedigtning. Og hvad Solospillerne angaar, henviser Mason til faglige Artikler, hvori tales om deres fortvivlede Stilling, ja ligefremme »Undergang«. »Der kan ikke være nogen Tvivl om,« hævder *Basil Marne*, en londonsk Kritiker, »at Virtuosen, som vi hidtil har kendt ham, og mekanisk Musik, som vi begynder at kende den, ikke kan trives Side om Side Den gammeldags Virtuoso maa ende med at blive slaet ud.«

⌘ Hvis saa den »Virtuos«, som mekanisk Musik saaledes skal have dømt til Døden, var en tom Musikakrobat! Men blandt Virtuoserne er de ypperste Kunstnere: Violinister, Klaverspillere, Sangere, Sangerinder, Folk, hvis

kunstnerisk sammensatte Programmer tjente til at belyse ikke blot deres egen rigt slebne Opfattelsesevne og Udtryksmaade, men ogsaa fremragende Tonekunstnere, som de udøvende Mestre havde kaaret sig til Særstudium. Her er Tale om Violinister, Pianister og Sangere som Mischa Elman og Thibaud, Rosenthal og Borovsky, Hislop og Ivogyn.

✂ I Stedet for saadanne Kunstneres udsøgte og sjældne Præstationer byder Radioen paa daglige Monstrekoncerter for hundrede Tusinder af Tilhørere og med — ofte af Middelmaadigheder »indspillede« — Programmer, der selvfølgelig maa bestemmes af Hensynet til de fleste, det vil sige de daarligste. Thi, for at citere selve Mr. Mason, »Flertalssmagen er altid forholdsvis umoden« og »den kunstnerisk og humant interesserede maa snarere ængstes end frydes over Radiopublikumets 22 uhyre Størrelse, der virker saa betagende paa den forretningsmæssigt indstillede.«

✂ Et Højdepunkt af, hvad Radioen er i Stand til at naa, finder Mason i de »sindrigt sammensatte Programmer« for »en Times Orkestermusik hver Lørdag Eftermiddag«, udsendt fra National Broadcasting Co. paa Fifth Avenue, New York. Denne Erstatning for »Symfonikoncerter af den Art, man hører i Carnegie Hall«, har ifølge Forfatteren følgende Tilberedning: »Lige paa det gunstigste Sted, umiddelbart efter den indledende »Jægerbrud«-Ouverture, kommer to Afdelinger af en ny Symfonikoncert for Solohorn, Piano og Orkester af en ung amerikansk Komponist, der ved denne Lejlighed selv spiller Solopianoet. Saadanne Fremførelser for Landsmænd over hele Fastlandet af Amerikaneres Arbejder er et staaende Træk ved disse Koncerter og aabner betydningsfulde Fremtidsmuligheder. Efter at tre henrivende Danse fra Tsjaikovskys »Nøddeknækker«-Suite har *skaffet Lindring for den Anstrengelse at lytte til ganske uvant og kompliceret Musik*, kommer Udsendelsens Højdepunkt — hele Andantesatsen fra Brahms' tredje Symfoni (tænk bare, *hele Andanten!*), med andre Ord, noget af den ædleste og fineste Musik i Verden spillet for dem, der kan vurdere den, uden nogen som helst overdreven Hensyntagen til dem, der *ikke* kan (man kunde tilføje: saa lidt som til de Medmennesker, der nødig hører Brahms' herligt gennemtænkte og gennemførte Symfoni brudstykkevis). Til dem kommer Turen ti Minuter efter, da Koncerten slutter med to dejlige Danse fra »Carmen«.

✂ Der behøves ikke dybsindig Kommentar til denne aabenbart fineste musikalske Massediner, der for 23 Øjeblikket serveres i Unionen, og om hvilken Mason ikke uden Beundring tilføjer, at »bare for et Par Aar siden vilde Damrosch (Dirigenten) vist ikke have turdet optage en hel Afdeling af Brahms' Symfoni i sit Program.«

✂ Men det er just Hr. Masons »store Haab ved Radioen«, at »der synes at være en naturlig Udvikling af Smagen, fra Glæden ved den trivielleste Jazz og andet populært Stads til Vurdering af de store Mesterværker, en Udvikling, som fuldbyrdes af sig selv alle Vegne, hvor der *forenes fuld Lejlighed til Tilegnelse med Trangen til Fremgang og tilstrækkelig aandelig Koncentrationsevne*«. Noget indviklet synes denne sidste Treklang, og de Mason'ske Forhaabninger turde ikke være stærkt baserede, heller ikke, hvor de gælder hans Fortrøstning til, at Maskinerne vil fejre »umaadelige Fremskridt paa Gengivelsens Omraade, efter at vi har faaet elektrisk Optagelse for nogle Aar siden og endnu senere Transmission af Grammofonoptagelser«. Wer das glaubt —!

✂ Foreløbig virker da al mekanisk Musik som var den indsvøbt i en metallisk skrallende Atmosfære; den menneskelige Stemme *kan* stundom klinge nogenlunde; Klaver lyder altid forskrækkeligt, og fremragende Klaverkunstnere har da ogsaa energisk frabedt sig Transmittering. Men først og sidst mangler al mekanisk Musik den levende *Glans* i Klang, der er som Blinket i et Øje eller Rødmen paa en Kind. Der er noget mumificeret ved alt sligt, eller, som Carl Nielsen engang yderst træffende sagde: »Der er ingen Vitaminer i det« —. Og saa længe Maskiner ikke er blevet til Mennesker, bliver det heller ikke anderledes.

✂ Men selv om de mekaniske Gengivelsesmidler naaede aldrig saa vidt, var dermed ikke Faren ved Radioens — 24 af Forretningshensyn Lederne paatvungne — »populære« Programmer overvundet, endsiges al Mekaniks Tilintetgørelse af den musikalske Opdragelse, som bunder i Selvvirksomhed. Man faar nu engang her i Verden intet ordentligt ud af at ligge paa en Sofa og lade sig tude Musik og Lærdom ind i Ørerne af en Højtaler; der skal Arbejde fra ens egen Side til. Det véd for Musikens Vedkommende alle vi, der er opdraget i gammeldags musikalske Hjem, hvor vi lærte at spille et Instrument, og med de Midler, der stod til vor Raadighed, arbejde os frem til Musikkendskab, understøttet af Teater og Koncertsal.

✂ Radioen er travlt optaget Dagen igennem. Den begynder med at kommandere til Gymnastik om Morgen, bringer stadig indløbende Nyheder, hjælper til at finde Forbrydere og bortkomne Børn, giver ved Siden heraf Sprogundervisning, holder Foredrag og Oplæsninger af kunstnerisk, social, politisk Art m. m.; inden for dette i mange Henseender nyttige Ensemble indtager da Musik sin Plads, ikke blot som Spillekant til den daglige Danseunderholdning, der synes at høre med til det moderne Hjem, men ogsaa som Fortolker af højereliggende Opgaver. Selvfølgelig *kan* dens Løsning af disse ogsaa have sin Betydning *for den, der er fortrolig med levende Musik og forstaar at trække fra og lægge til*, men faar Mekanikken ødelagt Musikundervisningen og Musikudøvelsen i Hjemmet, indskrænket Teatrenes og Koncertsalenes Fremførelse af virkelige Menneskemusik, deklasseret Musikerstanden, saa er dens kvantitative Erobringer købt med gruppvækkende, kvalitativ Ruin.

☒ Derfor *maa* der inden for alle Kulturfolk opstaa en 25 Bevægelse for at bøde paa, hvad Radioen allerede har slaaet i Stykker, og hindre videre Ødelæggelse.

☒ — Forskellige af vore hæderlige, gamle Musikforeninger og, som det fortælles, ogsaa de nu ophørte Palækoncerter i København har søgt Redning ved at sælge sig til Radiofonien, faa deres Opførelser transmitteret.

☒ Det er at ville drive Djævelen ud med Belzebub, en fortvivlet Politik, der køber en mulig kortvarig Opblomstring med et saa meget sikrere Fald.

☒ Levende Musik *maa* kæmpe sin Kamp med blanke Vaaben, støttet alene til den Musiksans og Offervillighed, der dog forhaabentlig vil kunne vækkes til Handling, ogsaa i et Land som vort med sin ret svage, kun et godt Aarhundrede gamle Musikkultur.

26

☒

DEN MUSIKALSKE KRISE.

☒

I.

JØRGEN BENTZON

☒ Professor Karl Larsen har i sin Kronik af 1. ds. indgaaende beskæftiget sig med det for ethvert musikdyrkende Menneske betydningsfulde Spørgsmaal: Menneskemusik kontra mekanisk Musik. Han har fuldkommen rigtigt paavist, hvorledes Mekaniseringen stille og støt underminerer det »levende« Musikliv, og den Pessimisme, der præger hele hans Artikel, faar særligt Perspektiv, naar han betragter den fuldstændige Hjælpeløshed og Raadvildhed, hvormed den altovervejende Del af Repræsentanterne for det levende Musikliv lader sig slaa af Marken.

☒ Professor Karl Larsen bemærker, at man enkelte Steder har Øjnene aabne for den truende Fare og har taget Kampen op, men han paapeger ikke nærmere, *hvorledes* denne Kamp føres og fremtidig agtes ført. Som Repræsentant for en Generation, hvis hele Indstilling og Arbejde *maa* blive afgørende bestemt af den standende Kamp mellem Menneske og Mekanik, føler jeg Trang til at redegøre lidt nærmere for denne Side af Sagen, 27 Forhold, som naturligvis optager mine jævnaldrende og mig i ganske særlig Grad.

☒ Man bør selvfølgelig ikke undlade at afveje Mekaniseringens gode Sider mod dens slette. Men lad det her være nok at fastslaa, at Mekaniseringen paa forskellige *vitale* Omraader nedbryder Værdier, som den ikke giver anden Art af Valuta for. Herom er saa godt som alle musikalske Mennesker enige. Slem er den Forfladigelse i Indstillingen over for de musikalske Værdier, som er Resultatet af, at Musik er blevet en alt for billig og »nem« Vare. Næsten værre er den gennemførte *Passivitet*, Afvænningen fra *al* selvstændig musikalsk Virksomhed. Disse Sider af Sagen har Professor Karl Larsen indgaaende gjort Rede for.

☒ Men Spørgsmaalet er altsaa nu: *Hvad er der at gøre?*

☒ Erfaringen synes at vise med nogenlunde Bestemthed, at gennem *Koncertsalen* lader Mekaniseringen sig ikke bremse op. »Vitaminerne« er ganske vist i Orden, men Koncertsalen er for dyr og for ubekvem til at kunne konkurrere med den billige og magelige Radio. Her er Slaget tabt. Som et Eksempel af de mange herhjemme paa, at der intet er at udrette, kan jeg nævne Glyptotekets Aarskortkoncerter, som jeg i en Aarrække har hjulpet Direktionen med at tilrettelægge. For 3 — tre — Kroner faar Folk: Adgang til Glyptotekets Samlinger i et Aar, til 2 à 3 Koncerter med de bedst mulige Kræfter og til en hel Række kunsthistoriske og arkæologiske Foredrag af inden- og udenlandske Videnskabsmænd. Trods det, Glyptotekets Festsal vel nok er den skønneste og mest stemningsfulde Ramme om en Musikopførelse, der for Tiden kan fremskaffes i København, trods det man stadig har bestræbt sig paa at engagere de 28 allerbedste inden- og udenlandske Ensemble med et lødigt, men ikke for svært Program, og trods de enestaaende billige Adgangsvilkaar, smelter Publikum Aar efter Aar ind, saa at jeg nu med blødende Hjerte *maa* bøje mig for Direktionens Ønske om, at Koncerterne, der giver stor Udgift og lille Indtægt, fremtidig udgaar af Glyptotekets Foranstaltninger.

☒ Man kan da med Rette spørge, om vi fuldstændig er prisgivet Mekaniseringen. Jeg mener heldigvis at kunne svare med et kraftigt: Nej! Der er et Omraade, som end ikke den mest sublime Mekanik kan erstatte: *Menneskets Glæde ved musikalsk Selvvirksomhed*, den være sig saa primitiv, den være vil. Paa *den* Front og dør alene kan Angrebet mod Mekaniseringen føres med nogenlunde Udsigt til Held. Det er netop den store Skavank ved Koncertsalen, at den ligesom Radiolytten forudsætter Publikums *Passivitet*, den rene

Modtagerindstilling. Kampen mod Mekaniseringen maa føres under Parolen: Vækkelse af den musikalske *Aktivitet*. I denne Kamp bliver det ikke den store udøvende Kunstner, der fører Hovedslaget, men den *store folkelige Pædagog*, en helt ny Type i Musikens Historie.

✂ *

✂ Professor Karl Larsen nævner med Rette Tyskland som Hovedarnestedet for de nye antimekaniske Bestræbelser. Lad os da her kaste et Blik paa en af de typiske Institutioner, hvorfra disse Angreb udgaar.

✂ Ude i Neu-Köln, i Berlins sydøstlige, urolige Hjørne, leder den tyske Komponist *Ernst Lothar von Knorr* »Volks- und Jugendmusikschule, Berlin-Süd«. I en stor Kommuneskolebygning gives der tre Aftener om Ugen 29 fra 19—22 Musikundervisning for enhver som helst, der ønsker at deltage, for den beskedne Pris af 2 Mk. om Maanednen. Nogen »Optagelsesprøve« kendes ikke. Elevernes Deltagelse er ikke indskrænket til én Aften om Ugen. De kan komme paa Skolen lige saa meget, de vil. For 12 Mk. maanedlig kan de *yderligere* faa Undervisning i et Instrument (dog ikke Klaver). Den normale, billige Undervisning omfatter: »Hörkunde«, d. v. s. Uddannelse af Øret, Nodelæsning, Træfsikkerhed. Endvidere Korsang i Grupper, der efter Interesse og Tilbøjelighed dyrker fortrinsvis enten ældre eller yngre Musik; Stemmælægning; Sammenspil; Musikhistorie; Musiksociologi og for de mere fremskredne: egentlig Musikteori og Komposition. I Tilslutning til den musikhistoriske Undervisning foranstalter Skolen Koncerter med professionelle Musikere efter en nøje overvejet Plan med Arbejder, der ligger over Elevernes tekniske Ydeevne. De opførte Værker gennemgaas nøje med Eleverne i Forvejen, og de meddeler bagefter i Timen deres Indtryk af det opførte. — Et folkeligt Musikkonservatorium, vil man sige. Ja, i Anlæg, men ikke i *Aand*. Her lægges der ikke Vægt paa at uddanne den enkelte til »udøvende«; Arbejdet er i Overensstemmelse med hele den nye sociale Indstilling overvejende *kollektivt* præget: *Sammen* spil, *Sammensang*. Formaalet er først og fremmest at vække Elevens Musikglæde og frigøre hans Trang til musikalsk Selvvirksomhed, hvad enten han synger eller spiller. I næste Række spørger man efter Præstationens Kvalitet.

✂ Over Halvdelen af min Studierejse paa det Anckerske Legat benyttede jeg til at leve mig ind i Forholdene paa Neu-Kölnerskolen. For at faa det størst mulige 30 Udbytte satte jeg mig regulært paa Skolebænken: deltog i Undervisningen i »Horkunde« og sang efter ringe vokal Evne med i »Forsøgskoret« to Timer om Ugen. Sent vil jeg glemme de Timer, jeg dér tilbragte sammen med unge Ekspeditricer, Kontordamer, Smaahaandværkere, Metalarbejdere etc., Mennesker for hvem et væsentligt Problem ved Undervisningen var — Sporvognspengene! Bortset fra den rent ideelle Glæde ved Arbejdet, der ikke tyngedes af Hensynet til nogen Koncertpræsentation, har jeg lært mere om Korkomposition i disse Timer end af alle de Korkoncerter tilsammen, jeg har hørt i mine tidligere Aar. Og S sammenspilstimerne. Jeg erindrer en Dag, jeg havde hørt Orkesterprøve i en af de store berlinske Orkesterforeninger. Der sad en Skare overarbejdede, trætte Musikere, der i den kortest mulige Prøvetid uden nogen som helst Garanti eller Interesse for deres personlige Tilegnelse skulde piskes op til at præsentere et svært symfonisk Værk. Nedslaaende, glædesløst. Samme Aften var der tilfældigvis S sammenspilstime i Neu-Köln. Hvilken uendelig Forskel! Bevares, det *lød* ikke saa kønt. Men hver Tone var baaret af en Friskhed, en Glæde over blot det »at spille« og over Tilegnelsen af det spillede. Der var intet Hastværk. Gik noget skævt, tog man det om, til det var forstaaet over hele Linjen og gik af sig selv. Og de Spillendes Glæde smittede, saa man selv, skønt staaende udenfor, oplevede Værket paa en helt anden Maade, end hvis det var blevet pænt serveret i en Koncertsal. Er dette et musikalsk Tilbageskridt? spørger man sig selv. Ja, én Ting er sikkert: det folkelige S sammenspil kræver en anden Litteratur end den, der lever, og trods slemme Kaar jo nok vil vedblive at leve, i Koncertsalen. 31 Wiener-Klassikerne og det 19. Aarhundredes Musik egner sig ikke rigtigt til at blive »maltrakteret« af Dilettanter. Men man er for Tiden ved at grave en *herlig* ældre Litteratur frem der synes som skabt for Amatører, og hvilket Arbejdsfelt aabner der sig ikke for de unge produktive Musikere fra vor egen Tid! Her er dog endelig *Brug* for deres Evner. Jeg kan tilføje af Erfaring, at den saa slemt udskregne »Modernisme« ikke er ringeste Anstødssten for disse Mennesker, naar Værkerne blot er rigtig teknisk tilrettelagt, og den rigtige Mand staar for Ledelsen. Man har jo netop her Mulighed for den Gentagelse, Uddybning og Forklaring, som ikke kan gives ved Koncertens ene Overhøring.

✂ Neu-Kölnerskolen er kun en af mange i Tyskland. Over hele den *aktiviserende* Bevægelse lyser ét stort Navn: *Fritz Jöde*. Jeg raader enhver Berlinerfarer: hvis han har Held til at komme paa et Tidspunkt, hvor Jöde holder »aaaben Sangtime« (med indtil 2000 Mennesker!) og han kan slumpe til at faa en Billet: Lad Filharmonien og Opera fare for en Gangs Skyld og tag ud og *syng under* Jöde. Det er uforglemmeligt. Jeg skal ikke forsøge at beskrive, hvorledes J. bærer sig ad med at synge med alle disse Mennesker, for ingen, der ikke har oplevet det, vilde tro mig.

✂ *

✂ »Jamen det er jo ogsaa *Tyskland!*« vil man sige. Ja vel, men Tyskerne er nu ikke saa meget mere musikalske end vi. Vor største Hemning er af temperamentsmæssig Art: Angsten for at hengive sig i en Stemning; Danskere har svært ved at stille sig op og synge løs. Og der er jo aldrig gjort noget rationelt for at vække dansk Musikalitet. Nu har Mekaniseringen — heldigvis, havde 32 jeg nær sagt — tvunget os Musikere ud af vor Dvaletilstand, og der er gode Tegn til, at en ny og bedre Æra vil bryde frem, skønt vi kun *lige*

befinder os i Starten. Der udfoldes Bestræbelser for at forbedre den danske Skolesang og for at sikre de private Musiklærere en grundigere Uddannelse (Statseksamen). Oprettelsen af den første Folkemusikskole i København er et Spørgsmaal om — kort — Tid. Vi Unge, der tager os af den Sag, har — i hvert Fald for Sangens Vedkommende — endda Haab om at komme til at nyde godt af Bestemmelserne om kommunale Fortsættelseskursus, noget, der ikke findes Sidestykke til i Tyskland, hvor de økonomiske Arbejdsvilkaar efter de seneste Meddelelser, der er tilgaaet mig, er deprimerende slemme. — Skal vi da hengive os til haabløst Sortsyn, fordi en stor Del af vort Koncertliv gaar ad undas? (Blot det, der blev tilbage, var *helt godt!*) — Bestemt nej. Vi har jo alt at vinde. Naturligvis er det svært for en Kunstner, der er opvokset i Troen paa Koncertsalen som det musikalske Livs alleregentligste Brændpunkt, at forstaa, at Virkefeltet nu ligger væsentlig andetsteds. Det er jo ikke blot Mekaniseringen, men hele den sociale Udvikling, der ligger bagved *den* Forskydning. Men selv om det i Øjeblikket kan volde Vanskeligheder at »stille sig om«, er det musikkulturelle Arbejdsfelt, der ligger foran os vel nok saa tillokkende, at vi uden større Sorg kan vende Ryggen til Koncertsalens problematiske Lavrbær. Sine Evner skal man saamænd nok faa Brug for alligevel.

☒ Der tales fra visse Hold saa meget om en ny, folkelig Kultur. Skulde en saadan kunne tænkes, uden at netop *Musiken* indtog en Hædersplads? Det er jo dog den eneste Kunststart, der kan udøves og nydes i *Fællesskab*.

33

☒

II.

FINN HØFFDING

☒ Prof. Karl Larsens Kronik i *Politiken* den 1.—3. er sikkert blevet læst med lige saa megen Interesse som Smerte af Landets faa Musikelskere i gammeldags Forstand; der foregaar en Revolution i Koncert- og Musiklivet i Øjeblikket, der ikke alene medfører utallige Musikers Arbejdsløshed, men ogsaa lægger hele Musikdyrkelsen om; det er nødvendigt at tage Stilling til Spørgsmaalet, som tvinger sig mere paa for hver Dag der gaar.

☒ Efter den sidste fuldstændige Statistik, jeg har set over Antallet af Radiolyttere i de forskellige Lande, staar Danmark i 1929 som Nr. 1 med 87,93 Lyttere for hvert Tusind, et Antal, der langt overflyver det nærmest efterfølgende: Sverige med 70,03 pr. Tusind; Tyskland har kun 49,1 pr. Tusind; senere Tal (Oktober 1930) viser 106,6 pr. 1000 for Danmark, men kun en Stigning til 50,6 pr. 1000 for Tyskland; med andre Ord, Radioen trives i Danmark, som intet andet Sted, og da en meget stor Del af det Stof, der udsendes, er Musik, er Spørgsmaalet om Musiklivet i Danmark i høj Grad brændende.

☒ Det bliver nødvendigt at undersøge, hvorledes Musiklivet i Danmark har været før og under Radioens Fremtrængen, og her maa man gøre sig klart, at *Koncertlivet* kun er en Del af *Musiklivet* og afhængigt af dette. Ved Musiklivet forstaaer jeg det musikalske Liv, der rører sig ogsaa uden for Koncertsalen, altsaa i Hjemmene, i Skolerne, i Amatørforeningerne baade for Kor og Instrumentalensemlerne; det er klart, at hvor der rører sig et livligt Musikliv, der kan ogsaa trives et Koncertliv, mens omvendt et Koncertliv kun kunstigt kan 34 holdes i Live, hvor der intet Musikliv findes. Dette sidste er Tilfældet i Danmark.

☒ Da *Dalcroze* for 10—12 Aar siden var heroppe paa sin Rundrejse til forskellige Lande for at undersøge de musikalske Forhold, var han forfærdet over det danske Musikliv, og afslutter sine Betragtninger desangaaende med den Bemærkning, at først og fremmest var en Reformering af Skolesangundervisningen meget presserende — Radioen havde ringe Indflydelse dengang; denne lille Bemærkning af en Fremmed viser, at Aarsagen til Koncertlivets Undergang allerede den Gang virkede: *det forsømte og hensygnende Musikliv*.

☒ Det er vigtigt, at man erkender, at det ikke er Radioen og Grammofonen *alene*, der slaar vort Koncertliv i Stykker, men at det har sin egen indre Aarsag; medens den mekaniske Musik uundgaaeligt medfører en frygtelig Misère for Musikere, saa behøver den slet ikke at dræbe Musiklivet, tværtimod, det er jo ikke til at komme uden om, at ved Grammofonens og Radioens Hjælp kan Musikken naa ud til helt nye Krese og vække den musikalske Virkelyst.

☒ Stiller man Spørgsmaalet saaledes op: Er det bedre, at man undlader at høre et Kunstværk, end at man hører det, selv om det *kun* er i Radioen? saa er den mekaniske Musikgengivelses Betydning oplagt, idet Musikken ikke længer er en fuldkommen eksklusiv Kunst, men har Mulighed for at blive af Betydning for Massen.

☒ Naar man som Musiker læser Radiolytternes Ønsker, saa forfærdes man over den daarlige Smag — men hvorledes skulde den være anderledes i et Land, hvor der intet er gjort for Musikopdragelsen; hvor ofte hører man ikke, at Radioen bør være musikopdragende; det kan 35 den nu ikke undgaa at være, naar den spiller god Musik, men ud over det kan den næppe virke opdragende; de, der ikke i Forvejen er opdragne, lukker

simpelt hen deres Apparat, naar det instruktive begynder. Der spilles i Øjeblikket i den danske Radio saa megen Musik, at Musikelskere kan faa Næring, noget andet er, at der tillige spilles en Masse ligegyldig eller værdiløs Musik til Underholdning for musikalsk uudviklede. Skal Radioens Programmer bedres, saa maa det komme som et Forlangende fra Lytterne, og det vil ikke ske, før der er gjort et enormt musikopdragende Arbejde.

✕ Spørgsmaalet om Musikopdragelse er langt fra saa lige til. Først og fremmest maa selve Almenhedens Forestilling om Musik som noget rent æstetisk, noget for kun særligt anlagte, udryddes; ligeledes maa den stærke Adskillelse mellem Lægmanden og den Professionelle mindskes. Vi maa nærme os den græske Opfattelse af Musik, hvor man efter Polybios' Beretning ikke var en god Statsborger, hvis man ikke deltog i Musikudøvelsen. Musikdyrkelsen var et af deres Hovedopdragelsesmidler, den var i høj Grad karakterdannende. Romantiken med dens Hang til det stærkt individuelle, det sære og originale, har fjernet os det videst mulige fra denne Opfattelse, og hvor man, som i Tyskland, søger tilbage til den græske eller middelalderlige Musikopfattelse, dør søger man ogsaa ind til den sunde, udifferentierede og folkelige Musik fra før 1800, eller nyere Musik skrevet paa det Grundlag.

✕ De tyske Undervisningsautoriteter har udpræget Forstaaelse af dette. *Leo Kestenber*g, Ministerialrat i det tyske Undervisningsministerium, skriver i sine »Richtlinien für Musikunterricht in den Volksschulen«: 36 »Die Musik muss vor allem enge Fühlung mit den Unterrichtsfächern erstreben, die es *gleich ihr mit dem Seelischen, Ethischen und der Charakterbildung zu tun haben*.« Denne Opfattelse gaar ustandselig igen gennem hele Skriftet og gennem hans Ministerialbestemmelser for Privatmusikundervisningen i Prøjsen. Den samme Opfattelse af Musik som social Faktor gør sig gældende i *Fritz Jödes* kolossale Arbejde med den musikalske Ungdomsbevægelse, der i høj Grad fjerner sig fra Opfattelsen af Musik som en Beruselse, der passivt modtages i Radio og Koncertsal, men netop ser Maalet i den aktive Udfoldelse; Musikken gør os ikke verdensfjerne og drømmende, men strammer os aandeligt op og gør os oplagte.

✕ Med andre Ord, man har i Tyskland Øjet aabent for, at det gælder om at arbejde paa Musiklivet gennem Skolen og gennem Ungdomsarbejdet, dør ligger vor Tids Musikeropgaver; læser man tyske Musiktidsskrifter, saavel som vort eget fortræffelige »Dansk Musiktidsskrift«, igennem, saa ser man, at største Parten af Artiklerne er pædagogiske, det er nemlig dør, Brændpunktet ligger.

✕ I Danmark er dette Arbejde ogsaa begyndt; Sanglærerne ved Københavns Kommuneskoler er vel orienterede og interesserede, og har selv taget Initiativet til Reformen i Sangundervisningen; Skoledirektionen er interesseret; der er Planer fremme om Folkemusikskoler, og endelig ser det ud til, at Undervisningsministeriet vil behandle »Musikpædagogisk Forening«s Forslag om en statsanerkendt Privatmusiklærereksamen. Netop denne nye Form for Musikerens, *Musikopdrageren*, der foruden sin manuelle Færdighed har pædagogisk, historisk og teoretisk Indsigt, bliver der Brug for i Fremtidens 37 Musikliv. Alting tyder paa, at Korsangen vil trives igen som det allernaturligste Udtryk for Musikglæde, og vil en Tid Klaveret maaske forsømmes, saa vil der blive taget fat paa de i lang Tid glemte Melodiinstrumenter, der egner sig til fælles Musikudøvelse sammen med Kor.

✕ Er Musiklivet først i Gang, skal Koncertlivet nok af sig selv opstaa i de rette Former, og det vil igen komme til at influere paa Radioen, og omvendt kan der gennem Radioen ske et stort musikalsk Oplysningsarbejde, naar det sker netop med det Musikliv for Øje, som der arbejdes paa. Radioen og Musiklivet maa kunne arbejde sammen.

✕ Det vilde være meningsløst at indpode Børn og unge Mennesker Foragt for Radio eller Grammofon; tværtimod, de skal oplæres til at lytte til disse to Ting; deltager de selv i Musikudøvelse, kender de godt den klanglige Distance mellem virkelig Fremførelse og Radio- eller Grammofongengivelse; Grammofonen med gode Plader burde være et musikalsk Inventar, der fandtes i enhver Skole; man kan netop ved de mekaniske Instrumenter faa 10 Gange mere at vide om Musik end tidligere, og nu er Radio og Grammofon naaet saa vidt, at selv en Musiker, selv om det ikke er en Nydelse, kan holde ud at høre paa det; Koncertlivet i dets nuværende Form vil utvivlsomt dø; det gør det ogsaa i Tyskland; man maa nemlig betænke, at Forholdene i Øjeblikket er saaledes, at de, der har Raad til at gaa til Koncert, har ikke Tid, og de, der har Tid, har ikke Raad. Spørgsmaalet drejer sig nu ikke mere om Byerne alene (for Danmarks Vedkommende næsten kun København), men gennem Radioen er Landet draget med ind i Spørgsmaalet om Koncert- og Musikliv.

38

✕ Udlandet kender udmærket Nyttens af de mekaniske Instrumenter. Nylig var der et stort Møde i Mannheim om Grammofonens kulturelle Betydning, hvor det i høj Grad blev understreget, hvor stor en Rolle den spiller i al Undervisning; der er da ogsaa i Tyskland fortræffelige musikalske Udgifter af Grammofonplader med Musikopdragelse for Øje, som bliver brugt paa de fleste Lærestalter.

✕ Naturligvis kan det at lytte til mekanisk Gengivelse lige saa lidt som passiv Koncertlytten erstatte musikalsk Selvvirksomhed, men det kan lige saa godt animere som sløve, under alle Omstændigheder kan jeg ikke indse, at Radio og Grammofon kan skade Musiklivet mere end et Koncertliv med tomme og flove

Virtuospræstationer.

☒ De mekaniske Instrumenter har blot tilspidset Situationen, man opdager det gabende Svælg mellem Koncertliv og Musikliv; hidtil har Pressen kun interesseret sig for Koncertlivet, hvad der arbejdes paa inden for Musiklivet har kun været omtalt i Fagskriftet; men der er Arbejde i Gang; mens det gaar nedad med Koncertlivet, gaar det svagt fremad med Musiklivet.

☒ Vi har herhjemme et Fond, der understøtter Videnskab og de bildende Kunster, og vi staar højt i de to Kategorier; men Musiken har altid været stifmoderlig behandlet; hvis Offentligheden forstod, hvor stor Betydning Musiken har, vilde den yde Musiken den økonomiske Støtte, som den trænger til, og som den ikke, som de andre Kunster, kan faa; Musiken er den mest sociale af Kunstarterne; lad Børnene opdrages til Respekt for Sangen, lad de, der viser Evne, fra Skolerne faa Støtte til Instrumentalundervisning, saa at de kan spille og 39 synge sammen, lad dem faa Opmuntringer for det, lad dem mærke, at man helt fra oven tager Musiken alvorligt, lad dem endelig faa 2 Timers Sang om Ugen, og de vil mærke, at Musiken staar i Sammenhæng med alle Sider af Livet, og hvad de lærer som Børn, faar de Brug for Livet igennem, og kan til enhver Tid føre det videre. Jeg føler med Prof. Karl Larsen den største Medlidenhed med de mange Kunstnere og de mange Musikens Arbejdere, der bliver ramt af Elendighed paa Grund af den mekaniske Musik, men der er her, som paa andre Omraader, Krisetilstand; dette maa ikke føre til en uberettiget Pessimisme, der lægger al Skyld over paa den mekaniske Musik. Lad os arbejde positivt paa et aktivt Musikliv og Koncertliv, og lad os erkende, at Radio og Grammofon kan komme Musikliv og Koncertliv til gode, selv om de kun er Afglans af virkelig Musik.

40

☒

FRA ORD TIL HANDLING.

KARL LARSEN

☒ Naar man søger at bryde igennem Dovenskab, Tankeløshed, Fordom, skabes der ofte nok en vis Bevægelse, men ikke mindst hvor de nævnte Laster er krydsede med Forretningsinteresser, lægger denne sig almindeligvis hurtigt af sig selv, som en Morgenbrise dør hen om Formiddagen. Stenen, der var bragt til at rulle, volder yderst sjældent noget Skred i Bevidsthederne, den udvikler sig ikke til Lavine, men falder stille til Ro i det bestaaende, og saa kan man jo, i den hæderlige Sisyfos' Fodspor, prøve at trille Stenen op ad Bjerget igen. Alt for tit er det netop det, som tænkende Mennesker herhjemme tilbringer deres meste Tid med!

☒ Netop derfor har det glædet mig, at de Ord, jeg med nogen Energi i *Politiken* fremførte angaaende, hvad jeg døbte »Menneskemusiken«s Skæbne (Kronikerne for 22. Januar og 1. Marts i Aar), ikke synes lige med det samme at være blevet borte i Radiofoniens Æter.

☒ Under alle Omstændigheder har de givet Anledning til talrige Udtalelser rundt omkring af Forfattere og Musikmennesker, nu sidst i *Politikens* Søndagsnummer af de unge Komponister og Musikpædagoger *Jørgen Bentzon* og *Finn Høffding*.

41

☒ Med Tilfredsstillelse har jeg konstateret, at just det, jeg hævdede som det allervigtigste i Kampen for levende Musiks Frelse, ogsaa stilles i første Række af disse musikalske Fagmænd, der begge er i Begyndelsen af Trediverne og saaledes har Aarene for sig til det praktiske Arbejde i en stor Sag, der jo først og fremmest maa paahvile deres unge Slægtled.

☒ Ved min Omtale af Øjeblikkets musikalske Forhold i Tyskland tillod jeg mig at fremhæve, at »Skole og Hjem søges! — det vigtigste af alt! — generobret fra Grammofonens, Krystalapparatets og Højttalerens dovne Overfladiskhed til tidligere Dages *personlige Beskæftigelse* med Instrumenter og Musiklitteratur, Node og Skrift,« ligesom jeg understregede, at blandt den mekaniske Musiks Forsyndelser var »sidst og mest«, at den havde »nedbrudt den Musikundervisning og musikalske Udøvelse i Skolen og Familien, der er *Grundlaget for alt Musikliv* i et Samfund.«

☒ I Harmoni med saadanne Ord skriver nu Jørgen Bentzon om Nødvendigheden af, at der skaffes Tilfredsstillelse for det, »som end ikke den mest sublime Mekanik kan erstatte: Menneskets Glæde ved *musikalsk Selvvirksomhed*«. Fængslende fortæller han efter personlig Erfaring om *von Knorrs* berlingske »Volks und Jugend-Musikhochschule«, der staar i den store, moderne Musikpædagog *Fritz Jödes* Tegn. Et folkeligt musikalsk Opdragelsesinstitut, hvor alt er lagt an paa Vækkelse af den musikalske Aktivitet! Et Arbejde, der øves af unge Ekspeditricer, Kontordamer, Smaahaandværkere, Metalarbejdere, fjernt fra Forsøg paa at uddanne den enkelte til »udøvende«! I Overensstemmelse med »*hele den nye sociale Indstilling* overvejende *kollektivt* præget: 42 Sammenspil, Sammensang«! — Maalet er »*Vækkelse af den musikalske*

Aktivitet«. Og »i denne Kamp,« slaar Jørgen Bentzon til sidst fast, »bliver det ikke den store, udøvende Kunstner, der fører Hovedslaget, men den store *folkelige Pædagog*, en helt ny Type i Musikens Historie.«

✂ Jørgen Bentzon peger her paa noget absolut rigtigt: I den levende Musiks Kamp mod Tilintetgørelse ved mekanisk Overmagt maa vi have mobiliseret alt, hvad der hedder Musikpædagogik og Musikpædagoger i Landene, fra Folkeskolens til Privatundervisningens og en Jøde'sk folkelig Musikbevægelses. Men i den vidt forgrenede Kamp er og bliver Musikpædagogiken dog kun at ligne ved de tekniske Vaaben i Krigen, Pionererne og Artilleristerne, der undergraver og sønderskyder Fjendens Stillinger. Det egentlige Kampvaaben, Infanteriet, som henter Sejren hjem paa sin Bajonet, vil bestandig være Kunstneren, den udøvende Kunstner, Koncertsalens, Operahusets — Kirkens, for vel at erindre en af de allerbetydeligste og stadig virksomme Musikfaktorer her i Verden. Dette synes Jørgen Bentzon mig betænkeligt at glemme i al sin prisværdige Iver for Udviklingen af musikalsk Selvvirksomhed.

✂ Den unge Musikpædagog og Komponist driver det til at sige, at Radioen *har* sejret over Koncertsalen (hvormed Operaen staar i nøje Forbindelse). Mekanikmusiken, den »billige og magelige« (man bør tilføje den klangændrede og som mixed pickles med alt muligt tilsammen serverede) staar allerede som Triumfator. I Koncertsalen, hedder det kategorisk hos Jørgen Bentzon »er Slaget tabt«.

✂ Ja, hvis *det* var Tilfældet, saa maatte der bare vindes et nyt. Thi gaar Koncertsalen og Operahuset tabt, kan 43 selv de mest henrykte Dilettanter, der under moderne kollektive Former faar »deres Trang til musikalsk Selvvirksomhed« tilfredsstillet, saa vist ikke redde den levende Musik. Vi vilde staa over for et musikalsk Kulturfald i den Grad, at Musikvenner vilde anlægge Samlinger af gamle Grammofonplader for, ved Hjælp af disse Herbarier, i Kraft af Erindring og Kombination, at holde Mindet om virkelig godt udført Musik i Live.

✂ Koncertsalen og Operahuset — saavel som Kirken — skal de fortræffelige Musikpædagoger, hvis Arbejde der er Grund til at ønske alt muligt Held, nu alligevel »lassen stahn«. Den musikalske Selvvirksomhed er sikkert, ikke blot efter Jørgen Bentzons og min egen, men ogsaa efter alle andre forstandige Musikvenners Mening den uerstattelige Basis for et virkeligt, positivt betonet, Musikliv. Men Grundlag er ikke Tinde. Koncertsal (og Opera) er saa langtfra for den musikalsk godt opdragne Tilhører kun af »passiv Karakter«, han møder ingenlunde de fremragende Instrumentalister eller Solospillere med »den rene Modtagerindstilling«, der kan sammenlignes med det almindelige Radiolytten. For det første gavner det hans »aktive« Musikuddannelse at følge virkelige Kunstneres Præstationer, der er hans egne saa langt overlegne, og dernæst kan Musikvennen og Dilettanten paa mest anskuelig Maade i Koncertsalen stifte Bekendtskab med Værker, som han selv aldrig aktivt vil kunne naa til at behandle, f. Eks. Wienerklassikerne eller de tyske Romantikere, der af Jørgen Bentzon meget klogt findes lidet egnede til at blive »maltrakterede« af de kollektivistiske Dilettanter. Hvorfor da ogsaa disse Arbejder ved Undervisningen skal erstattes med »en herlig ældre Litteratur, der er som skabt

44 for Amatører«, foruden med den Musik, som »unge produktive Musikere fra vor egen Tid« vil blive inspireret til at frembringe.

✂ Koncertsalen maa — i Forbindelse med Kirke og Opera — være og *forblive* den levende Musiks Højborg, der *skal* holdes for enhver Pris, selv med de største Ofre. Falder den, vil den styrte ødelæggende sammen over selv den prægtigst ledede, musikalske Selvvirksomhed af Dilettanter. *Kunstneren* er og maa blive det ivrigt dyrkede, i mangt og meget nødvendige, Forbillede og belærende Mønster for Amatøren. Saa vist som selv de ypperste Symfoniorkestre vil komme til at spille for tomme Bænke, hvor en aktiv, musikalsk Opdragelse mangler, saa vist vil selv en Fritz Jødes Opdragelse af sine Elever løbe ud i baade prætentios og »maltrakterende« Dilettantisme, hvis de virkelig Kunstneres Gardermaal tabes af Syne.

✂ Og det tør sluttelig nævnes, at med al Respekt for kollektivistisk Musikundervisning og dens Resultater oplever den, der er musikalsk udviklet gennem sin Dilettantisme, næppe det *allerinderste* i Musik gennem Samvirke med sine Kammerater i et »folkeligt Sammenspil«. Det aabenbarer sig langt snarere for ham i lykkelige Øjeblikke, naar han, forstaaelsesfuldt og ærbødigt lyttende, sidder for fremragende Instrumentalkunstneres eller Solisters Fødder, alene med dem mellem Koncertsalens, Operahusets, Kirkens Hundreder af andre »Tilhørere«.

✂ — For at vise, hvor afgørende Koncertsalen allerede har tabt Slaget mod Radioen og »som et *Eksempel af de mange herhjemme paa, at der intet er at udrette*« inden for dette Omraade, nævner Jørgen Bentzon Glyptotekets Aarskoncerter, som Direktionen nu paa Grund af 45 slette økonomiske Erfaringer har maattet dømme til Ophør. Men det er et Eksempel af alt andet end generel Art.

✂ Man fik 2 à 3 Koncerter om Aaret mod at løse et Aarskort til Glyptoteket à 3 Kroner, der tillige, siger Jørgen Bentzon indigneret, »gav Adgang til en hel Række kunsthistoriske og arkæologiske Foredrag af indenog udenlandske Videnskabsmænd« (som foregik paa Koncertaftenerne i Glyptotekets Festsal).

I dette Arrangement er efter min Mening sammenhøbet en hel lille Række psykologiske Fejl, der fuldt ud forklarer, at disse ellers saa smukke Koncertaftener har maattet ophøre. For det første er Folk maaske nok bleven noget sky for alt, hvad der hedder »Aarskort«, hvis pekuniære Indløsning, selv om paagældende Sum er forholdsvis ringe, har en Tilbøjelighed til at komme ubelejligt. Dernæst siger det gamle latinske Ord med Rette: Multum, non multa, det vil sige: Nok meget, men ikke meget forskelligt! og det *musikalske* Publikum skræmmedes ved Sammenblandingen af Musik med Foredrag inden for en Sfære, der ikke paa Forhaand kunde antages at have dets særlige Interesse. Endelig ligger Lokalet, uanset dets ubestridelige Stemningsfuldhed, Bevidstheden ganske fjernt som Koncertlokale. Mennesket er et Vanedyr, og Lokaler har deres Psykologi. Jeg har oplevet, hvorledes engang et stort dansk Firma, der laa paa vedkommende Branches »Strøg« i en af Verdensbyerne, paa Grund af den overdrevne Leje flyttede til et ikke blot meget billigere, men langt smukkere og mere praktisk Lokale i en nydelig Sidegade til dette Strøg, faa Skridt fra Hjørnet — — men skyndsomst *maatte* flytte tilbage igen; Publikum *vilde* ikke gaa det Par 46 Skridt! — Naar Glyptotekets Direktion har ønsket at udvide sine kunstneriske Interesser til ogsaa at omfatte Musiklivet, burde den, efter en passende Pressejubil over denne aandelige Elasticitet hos en i Forvejen saa højt fortjent Bestyrelse, have ydet sin Musik *tvangfrit* og *uden videnskabelige Anhang* samt — i et af de Lokaler, hvortil Koncertpublikumets Ben saa at sige finder hen af sig selv. Naar Koncerterne saa *var* indarbejdet under Glyptotekets Fane, kunde man rimeligvis — hvad der oven i Købet vilde have givet Lejlighed til ny Reklame — have faaet dem hjem til Museets Pragtsal. Man kan kalde sligt latterligt, men med den Sort Latterligheder vil Menneskekendere regne. Ud fra Glyptotekskoncerternes Skibbrud lader der sig ingen almindelige Slutninger drage

— Finn Høffding følger i sin Fremstilling nøjagtig samme Grundlinje som Jørgen Bentzon, men trækker den mindre strengt og klart op og virker i det hele en Smule forvirrende ved lidt vaklende Betragtninger over Mulighederne for Samarbejde mellem »aktivt Musikliv og Koncertliv« paa den ene Side og Grammofon og Radio paa den anden, selv om disse sidste Fænomener ogsaa for ham »kun er Afglans af virkelig Musik«. Jørgen Bentzon havde kort erklæret, at man — selvfølgelig — »ikke bør undlade at afveje Mekaniseringens gode Sider mod dets slette. Men lad det her være nok at fastslaa, at Mekaniseringen paa forskellige vitale (ja, netop *vitale!*) Omraader nedbryder Værdier, som den ikke giver Valuta for«, og Finn Høffding fortæller intet nyt ved at oplyse, at mekanisk gengivet Musik kan have sin Betydning for god musikalsk Undervisning og for den enkeltes Musiknydelse. Naturligvis. Jeg søgte at udtrykke samme Tanke med de Ord, at den mekaniske Musik »kan være af Værdi for den, der er fortrolig med levende Musik og forstaar at trække fra og lægge til«.

Men naar Talen er om den mekaniske Musiks ødelæggende Virkninger, tænkes der netop *ikke* paa Mindretallet af Musikere, Musiklærere og musikalsk skolede Musikvenner, derimod paa de Hundredtusinder, som hver eneste levende Dag, der gaar, er den mekaniske Musiks Terror undergivet, med dens Fordærvelse af Klangsansen hos Ubefæstede, med dens forfladigende Programmer, der ikke bliver bedre, fordi daarlige koncerter, som Finn Høffding anfører, kan bringe noget lignende — vel at mærke til saa uendeligt færre! Og med dens nedbrydende Mangel paa respektfuld Indstilling over for Musik — denne ærbødige Forudglæde, som vi andre kendte og dog heldigvis endnu kender fra Koncertsal, Teater, Kirke. —

Men med visse Indvendinger foreligger der den glædelige Kendsgerning, at de to Musikeres Indlæg vidner om en Vilje hos Ungdommen inden for de rette Lag til at kaste sig i Breschen med stærk personlig Indsats. For det skal der til. Saa vil under Kampen Uklarheder svinde og noget overanstrengte Teorier komme til elastisk at følge sig efter det levende Livs Krav.

Det ene fornødne er, at der nu omsider i Enighed og Samdrægtighed af baade ældre og yngre Musikfolk og Musikvenner skrives fra æggende Ord til vækkende Handling i planmæssigt gennemført Arbejde.

48

✂

EN SUPPLERENDE BEMÆRKNING. Særlig om »Radioforfatningen«.

JØRGEN BENTZON

Professor Karl Larsen gør mit Eksempel med Glyptoteket mere tosset, end det er. Det er jo ikke saadan, at Folk ikke har kunnet finde Vej til disse koncerter. *Der var* næsten fuldt Hus til hver koncert — med tilhørende Foredrag — for ca. fem Aar siden, men nu svinder Publikum ind Aar for Aar, trods et nærmest stigende kunstnerisk Niveau.

I Spørgsmaalet Mekanisering og Konservatisme vedkender jeg mig Konservatisme, for saa vidt det drejer sig om for Musiklivet at *bevare* værdifulde Værker, der ikke egner sig til Transmission. Men ellers ligger saa sandelig Konservatismen paa Radioens Side. Det evige Krav om Lethed medfører en stadig Fasthamren af forrige Aarhundredes musikalske Tankevaner i Lytterbevidstheden, saa megen Optimisme kan man ikke

nære med Hensyn til de Kaar, en eventuel original, samtidspræget Radiomusik vil faa. — »Hensynet til Lytternes 49 Penge.«: Dette evigt gentagne, usigeligt irriterende Argument! Et ubegrænset Tyranni betalt med beskedne 10 Kr. aarlig! Tænk blot paa, hvilken Behandling der er blevet *Musikerstandens* Interesser til Del ved den nye Radioforfatning: *Ingen* Repræsentant i Radoraadet og én eneste i Programudvalget, udpeget af — Trafikministeren uden saa meget som en Indstillingsret for de Institutioner, der repræsenterer Musikerne. Man spørger: Hvad har været Regeringens og Rigsdagens Tanke med denne Umyndiggørelse, og hvad har de officielle Repræsentanter for vore Interesser sagt, og hvad siger de *nu* til disse Urimeligheder?

50

✂

ET SIDSTE ORD OM LEVENDE OG MEKANISK MUSIK.

KARL LARSEN

✂ *Politiken* — og for Resten ogsaa andre Blade — har bragt en stor Del Indlæg i Spørgsmaalet om levende Musiks Kamp mod Mekaniken. Som den, der indledede hele Diskussionen, turde det, ifølge gammel Hævd, være mig tilladt at fremføre nogle for mit Vedkommende afsluttende Bemærkninger.

✂ Kun rent i Forbigaaende tillader jeg mig at takke de musikalske Fagmænd, der i rigt Maal, offentligt som privat, gav mig deres hjertelige Tilslutning. Men jeg forlader dem med det samme, thi min Interesse omfattede ikke i første Række dem, hvem Skoen trykker, men derimod de Stakler, der mener i den mekaniske Musik at have fundet et Par magelige Syvmilestøvler, der, ganske af sig selv, raser rundt med dem i al Musikens Herlighed.

✂ Den Herlighed, hvori de havner, gav et Billede mig engang forleden et drastisk Indtryk af.

✂ Jeg standsede paa en Spadseretur foran et glimrende arrangeret, mægtigt Udstillingsvindue i en førende Musikhandel. Dér prangede massevis Reklameplakater for den nyeste ved Afstemning blandt »Lytterne« med en 51 Majoritet af 26,000 Stemmer kronede Vals. Den hedder: »Jeg sidder derhjemme og lytter—«, og dens Titelblad er smykket med en Fremstilling af *en ung Mand, der har en Pige paa Skødet, og oplevet lytter til en Højtaler*. — Jeg kan ikke gøre for det, men jeg kom til at tænke paa en anden symbolsk Fremstilling af »Lyttere«, der ganske vist er over 400 Aar gammel: Rafaels Billede af den hellige Cæcilie. Dér staar hun, Orgelets Opfinder, omgivet af andre hellige Kvinder og Mænd, med sit Instrument sænket i Haanden og herlige Giger og Fløjter for sin Fod. Henrykt skuer hun opad og lytter til Englenes Sang.

✂ Lyttere før og nu! I 1516 og i 1931! *Selvfølgelig* gaar vi fremad og har blot at lystre Fremskridtet!!

✂ — Et københavnsk Blad pegede under Diskussionen berettiget paa den larmende Dyndbølge af mekanisk Musik, som skylles ud over netop *de hundred Tusind Hjem* fra Morgen til Nat: »Tro ikke, at Lytterne aabner deres Sind for Musiken, at de sidder tavse og betagne og indsuger den, som Musikelskeren gør det, naar han sidder i en Koncertsal. Nej, de rasler med Strikkepinde og Kaffekopper og Spillekort, Børnene læser Lektier og løser Regneopgaver, samtidig med at de lytter til den niende Symfoni, unge Piger læser Romaner; stadig koger det i Højtaleren Beethoven, Henry Carlsen, ædel Musik og Schlagere Musikken burde være en Højtid i et Menneskeliv. Nu er Æteren blevet en Lirekasse, og om nogle Aar vil Jordens Lyttere sandsynligvis *hade* Musik.«

✂ Radiomusikens aandelige Nedbrydningsarbejde, ved at den oversvømmer Landet, pietetløst optaget af Masserne, med Kulmination i Pigen, der sidder paa Skødet, 52 53 indtil Kontakten knipses fra, og man foretager sig noget andet, var just et Hovedpunkt i mit Angreb paa den mekaniske Musik (eller som det rettere bør hedde, mit Forsøg paa at kalde en musikalsk Kulturkamp til Live *for* levende Musik). Og dette svækkes ikke ved, at en Række elskværdige, men glemsomme, Indsendere *imod* mig betoner det netop af mig selv først og gentagende fremhævede, at mekanisk Musik kan have aandelig Betydning for dem, der ejer Opdragelse ved levende Musik i Forvejen, forstaar at vælge og lægge til og trække fra — i øvrigt et ringe Mindretal af de bestemmende Millionlyttere! Dog vil jeg anbefale en af disse Indsendere, den, efter egen Fremstilling, med levende Musik fortrolige Dr. Hoffmeyer, der nyder saa megen »dejlig« Musik pr. Grammofon og Radio ude i Slangstrup, ikke at lade der gaa alt for langt imellem de Rejser, Doktoren fortæller, at han foretager til København for at høre rigtig Musik. Han medgiver selv det uomtvistelige, at *Grammofonen* »kun er et mangelfuldt Surrogat for den direkte modtagne Musik«, at ydermere »*Højtalerens* Klanggengivelse *ikke* er saa god som Grammofonens«. Og enhver Kunst kræver en vis Vedligeholdelse og Pleje, om Receptiviteten skal bevares. Den megen Nydelse af Margarine svækker Smørsmagen! — Her staar vi over for en fælles Lov for alle Kunstarter. En af Europas største Rembrandt-Kendere har engang fortalt mig, hvor uendelig meget sværere det var ham at »holde Ørene stive« over for et omtvisteligt Rembrandtbillede, naar han fandt det paa et afsides russisk Herresæde efter ugelange Rejser i kunstnerisk kulturforladt Bondeland, end naar han saa' det i sit daglige Milieu under Dagens stadige Gentagelse af Kunstindtryk

☒ Men, hvorom alting er, den udmærkede Læge paa Landet, der fortræffeligt repræsenterer et stort Antal Radiovenner, særlig uden for de store Byer, konkluderer, at »den mekaniske Musik ikke blot er Tidens givne Vilkaar, men ogsaa dens store Mulighed«. Andre har udtrykt noget lignende under Overskrifter som »Stormen fælder Træer« og med Bemærkninger om at »der er ikke Grund til at udgyde altfor mange Taarer, fordi Radioen *paa sin Sejrs-gang* træder nogle Koncerter ned. I enhver Overgang er der altid noget, der gør ondt, men Livet skal ses paa langt Sigt«.

☒ Det med Livet og det lange Sigt er højst belærende (det skyldes ogsaa en Præst, der formodentlig paa langt Sigt betragter Radioens Tømmen af Kirkerne). Men der hører sikkert nok kun et beskedent *kort* Sigt til at faa Øje paa de skæbnsvangre Virkninger af den mekaniske Musik for *Musiklivet*.

☒ Dr. Hoffmeyer mener, at Radioen har »med ét bragt Musiken ud til to Millioner Mennesker, som aldrig før har hørt ordentlig Musik alle de fattige Folk ude bag Kær og Mosen faar Alverdens dejlige Toner lige ind i Stuen kan der være Tvivl om, at der nu dannes Grundlag for en Musikkundskab og Musikforstaaelse som aldrig før? Og de, som har Kaldet, vil naturligvis ikke undlade at søge til Instrumentet«. — Man maa unægtelig spørge til dette »Naturligvis«: Hvorfor i al Verden? Og hvorledes? — Doktoren fortæller om sig selv, at nu staar den Violoncel, han tidligere dyrkede, og Luten, han spillede paa, hver i sin Krog af Stuen, »mens Palestrinakoret synger i Grammofonen«. Altsaa den gennem levende Musik uddannede Mand, der har kendt »Instrumentet«, bringes af den mekaniske Musik 55 til at forlade det. Saa skal vel nok Folkene fra Kær og Mose og Arbejderkvarterer og Villaer, som »med ét« faar al Verdens »dejlige Toner« serveret pr. Mekanik, søge til Instrumentet! Skulde Kendskabet til Logikens og Psykologiens Love mon ogsaa høre til de »Træer«, som Stormen fælder«?

☒ At Mekaniken gør saa mange inden for Musikerfaget brødløse, »forfærder naturligvis« Doktor Hoffmeyer, »men,« spørger han, »var der dog ikke for mange af dem og alt for mange Middelmaadigheder « Og, trøster Doktoren, »de store Kunstnere kan den mekaniske Musik ikke undvære; dem byder Tiden netop de rigeste Muligheder, og De (@9@/9: jeg) kan være forvisset om, at det bliver *ikke blot økonomisk*.«

☒ Hvorledes tror Doktoren egentlig, at de store Kunstnere opstaar, som Mekaniken hidtil ikke har kunnet undvære (for med Tiden vil Lyttermajoriteten udmærket godt kunne fremtvinge en Bispisning med meget smaa Brød og Fisk). Er de store Kunstnere ikke til Dato bleven til gennem levende Livs almindeligere Musikkultur, der vel ikke kunde bringe Middelmaadighederne frem til Højderne, men som var det fælles Grundlag, ud fra hvilket de Store hævede sig op gennem Hjem, lavere og højere Skole, Kirke, Koncertsal, Opera, i personlig Udøvelse paa alle disse Steder. Hvis noget af disse musikalske Dannelsescentre undergraves eller blot hemmes (saaledes som det faktisk paa mange Maader allerede er sket, i høj Grad ved mekanisk Musiks Indflydelse), saa vil det hurtigt være forbi ikke blot med de smaa, men ogsaa med de store Kunstnere. De falder ikke ned fra Himlen

☒ — Men dybest set gentager — under forskellige 56 Masker — den mekaniske Musiks Forsvarere ene og alene det, ogsaa paa alle andre Omraader evindeligt repeterede: Det er »Udviklingen«, som det er meningsløst at prøve paa at kæmpe imod.

☒ Alle massesuggerede Medløberes evige Ord!

☒ Netop *mod* Strømmen er dog det meste af frugtbar religiøs, social, kunstnerisk Udvikling her paa Jorden bleven fuldbyrdet.

☒ Og selv om de, der nu hele Civilisationen over kæmper imod den mekaniske Musiks kvælende Omfavnelse af Folkene, kun er en lille Skare, selv om den synes magtesløs over for de tre store M'er: Mammon, Mekanik, Masse, der for Øjeblikket betragtes som uovervindelige Herskere, saa vil vi dog forblive »lydige mod Spartas Love« og mindes, at der, paa Trods af al overfladisk Sandsynlighed, efter et Thermopylæ kom et Salamis. —